

Türkiye’de Çevresel Terör: PKK Terör Örgütü Örneği

Emrah Akyüz^{1*}

¹ Yerel Yönetimler, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Bingöl Üniversitesi, Bingöl, Türkiye.

E-Posta: emrahlysy@hotmail.com

Gönderim 20.08.2020; Kabul 01.12.2020

Özet: Gündelik yaşantımızda gerçekleştirdiğimiz birçok eylem ile farkında olmadan çevreyi tahrip etmekteyiz. Kimi zaman ise siyasi ve ekonomik amaçlarla yani bilinçli olarak doğanın fiziksel ve biyolojik unsurları talan edilmektedir. Çevresel terör adı verilen bu sorun, Türkiye’de üzerinde çok az konuşulan konulardan bir tanesini oluşturmaktadır. Zengin ekolojik değere sahip olan Türkiye’de çevresel terör önemli bir mesele olarak durmaktadır. Çevresel terörün en yaygın örneği ise biyolojik yaşamın merkezi olan ormanların siyasi ya da ekonomik amaçlarla yakılması ya da tahrip edilmesidir. Son yıllarda sıklıkla karşımıza çıkan bu çevre suçunun merkezinde ise PKK terör örgütü bulunmaktadır. PKK’nın çevreye verdiği zararların çevre literatürü açısından ne anlama geldiği üzerinde yeterince durulmayan bir konudur. Bu boşluğu doldurmak gayesiyle ele alınan bu çalışma üç temel bölümden oluşmaktadır. Birincisi, Türkiye’de çok az tartışılan çevresel terör kavramının karakteristik özelliklerini tespit etmektir. İkincisi, PKK terör örgütünün orman yakma eylemlerini çevresel terör kuramı bağlamında analiz etmektir. Son olarak, çevresel terör eylemlerini sonlandırmak için politika önerileri sunulmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları göstermektedir ki, PKK terör örgütünün ormanlık alanlara karşı gerçekleştirdiği eylemler çevresel terör kapsamına girmektedir. Analiz çerçevesinde bu çalışmada şu politika önerileri yapılmıştır: (1) uluslararası arenada kamuoyu çalışmaları yapılmalı, (2) bölge insanları çevrenin önemi konusunda bilinçlendirmeli ve (3) bölge halkı çevre yönetimine dahil edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Terör, Orman Yangınları, PKK, Çevre Sorunları, Türkiye.

Environmental Terrorism in Turkey: The Case of the PKK Terrorist Organization

Received 20.08.2020; Accepted 01.12.2020

Abstract: With many actions we carry out in our daily lives, we cause environmental destruction unconsciously. Sometimes, physical and biological elements of nature are plundered for political and economic purposes which are called environmental terrorism that has been not discussed sufficiently in Turkey so far. Environmental terrorism appears an important issue in Turkey which has rich biodiversity. The most common example of environmental terrorism is the wildfires. The PKK terrorist organization is at the centre of this crime. However, what the damages that the PKK causes to the environment means in terms of environmental literature has been not discussed sufficiently so far. This study consists of three main sections. First, this paper aims to examine current theories related to the environmental terrorism. Secondly, the paper attempts to analyse the actions of the PKK terrorist organization, one of the responsible ones of wildfires disaster in Turkey, in the context of environmental terrorism theory. Thirdly, this study aims to offer policy recommendations in the light of analysis. The results of this study show that the actions carried out by the PKK terrorist organization against forest areas are considered environmental terrorism. Within the framework of the analysis, the following policy recommendations were made in this study: (1) public opinion studies should be conducted in the international arena, (2) the local people should be made informed about the importance of the environment, and (3) the local people should be engaged in the environmental governance.

Key Words: Environmental Terrorism, Wildfire, PKK, Environmental Problems, Turkey.

GİRİŞ

Tüm canlılar varlığını sürdürebilmek için çevreye bağımlıdır. Çevre var olmadan canlıların varlığını sürdürmesi mümkün değildir. Çünkü canlıların temel ihtiyaçlarının hepsi çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarından karşılanmaktadır. Çevre, canlı yaşamında oynadığı önemli rolden dolayı “tabiat ana” olarak adlandırılmaktadır. Çevrenin canlı yaşamı için hayati öneme sahip olmasına rağmen, insanlar ekosisteme uzun yıllardan bu yana yıkıcı boyutlarda zarar vermektedir. Bu zararların bir kısmı siyasal, ekonomik ve sosyal amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Çevresel terör adı verilen bu sorun, çevre politikaları alanında çok az tartışılan konulardan bir tanesini oluşturmaktadır. Göreceli olarak yeni bir kavram olan çevresel terörün ne anlama geldiği, kapsamı, türleri ve diğer çevre suçlarından farkının

*İlgili E-posta/Corresponding E-mail: emrahlysy@hotmail.com

neler olduğu konusunda uluslararası düzeyde yeterince akademik çalışma bulunmamaktadır. Türkiye’de de oldukça fazla ihmal edilen bu konu üzerine yeterli sayıda teorik ve ampirik çalışma mevcut değildir.

Türkiye, zengin ekolojik değere sahip bir ülkedir. Türkiye’de bitki ve hayvan türlerinin sayısal olarak çok olması, bölgenin biyolojik çeşitlilik bakımından zengin olduğunu bizlere göstermektedir. Bu zenginliğin korunabilmesi için çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarının tahrip edilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Fiziksel çevre içerisinde varlığını sürdüren biyolojik unsurların yaşam alanları belli grupların hedefindedir. Yasadışı örgütler, meşru siyasi otoriteden ekonomik, politik, dinsel ya da sosyal alanlarda tavizler koparabilmek amacıyla, çevreyi bir araç olarak kullanarak doğaya zarar vermektedirler. Ülkemizde çevreye yönelik gerçekleşen saldırıların merkezinde ise ormanlar gelmektedir. Biyoçeşitliliğin merkezi olan ormanlar, özellikle PKK terör örgütü tarafından yakılarak yok edilmektedir. Ormanlık alanların yok olmasına neden olan ve PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilen sabotajların çevre bilimi literatüründe ne anlama geldiği ve sabotajlara yönelik olası çözüm önerilerinin neden olduğu ise üzerinde yeterince tartışılmayan konulardan bir tanesini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın üç temel amacı bulunmaktadır. İlk olarak, çevresel terör üzerine yapılmış kuramları tartışarak, bu kavramın ne anlama geldiğini, sınırlarını, kapsamını ve türlerini belirlemektir. İkinci olarak ülkemizde sıklıkla yaşanan ve PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilen orman yangınlarının çevresel terör bağlamında ne anlama geldiğini analiz etmektir. Bu saldırıların azaltılması ya da önlenmesi için etkili politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, çalışmanın üçüncü amacı, çevresel terör ile ilgili politika önerilerinde bulunarak, çevreye karşı gerçekleştirilen saldırıları engellemenin olası çözüm yollarını tartışmaktır.

ÇEVRESEL TERÖR KAVRAMI ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Bu bölüm iki ana kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak, çevresel terör kavramının karakteristik özellikleri tartışılmaktadır. İkinci olarak, çevresel terör kavramının savaşların çevresel etkileri ve ekolojik terör kavramları ile benzerlikleri ve farklılıkları incelenmektedir.

Çevresel Terör

Latince "terrere" sözcüğünde türeyen terör; siyasal, ekonomik, dinsel veya sosyal amaçlarla insanlara karşı gerçekleştirilen her türlü baskı, şiddet, saldırı ve yıldırma hareketi anlamına gelmektedir^[1]. Terörün, gerçekleştirilmek istenen amaç ve kullanılan araçlara bağlı olarak farklı türleri mevcuttur^[2]. Terör türleri arasından en yeni olanlardan bir tanesi çevresel terördür. Literatürde göreceli olarak yeni bir kavram olan çevresel terörü kavramı, çevre bilimi alanında çok az tartışılan konulardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bu alanda yapılmış detaylı çalışma oldukça azdır. Bu nedenle, göreceli olarak yeni bir kavram olan çevresel terörün kapsamı net değildir^[3]. Çevresel terör ile ilgili bir anlam karmaşası vardır. Çünkü çevresel terörü kelime anlamı ile yorumlamaya çalıştığımızda, çevreye karşı işlenen suçlar olarak tanımlamak mümkündür. Fakat çevreye verdiğimiz her zarar çevresel terör olarak tanımlamak doğru bir yaklaşım değildir. Çevresel terör ile çevreye verilen zararlar arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle, çevresel terörün karakteristik özelliklerini doğru belirlemek gerekmektedir.

Çevresel terörün en yaygın tanımlarından bir tanesi Gleick tarafından yapılmıştır. Gleick’e göre çevresel terör, siyasal ve toplumsal amaçlar ile doğal kaynaklara ve çevreye karşı işlenen her türlü yasadışı eylemlerdir^[4]. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi, çevresel terörün altında yatan temel hedef çevreye zarar vermek değildir. Çevresel terör, çevreye zarar vererek iktidar karşısında güç kazanma mücadelesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır^[5]. Tüm yurttaşlar adına doğayı korumakla ve yönetmekle mükellef olan devlettir. Bu nedenle, kamu gücünün zayıflatılması için devlet kontrolünde olan doğal çevre hedef seçilmektedir. Başka bir deyişle, çevrenin, meşru siyasi otoriteyi güçsüz kılmak için kullanılan bir araç olarak kullanılması söz konusudur. Çevre, çevresel terör saldırılarında sembolik bir öneme sahiptir. Çünkü çevre bir amaç değil; aksine araç durumundadır. Kısacası, çevresel terörün birinci karakteristik özelliği, çevrenin siyasal, ekonomik, sosyal vb. amaçlar ile araçsallaştırılmasıdır^[3].

Çevresel terör, çevreye zarar vererek toplumda korku oluşturmayı hedefleyen yasa dışı hareketler olarak tanımlanmaktadır. Terör grupları, neden oldukları şiddetle ve bu şiddet hareketinin toplum yani siviller üzerinde oluşturduğu korku ile beslenen illegal yapılanmalardır^[6]. İlegal örgütler isteklerini topluma ve meşru iktidara kabul ettirebilmek için korku ortamı oluşturmayı hedeflerler. Terör

örgütlerinin temel amacı çok insanın ölmesi değil, sadece çok insanın kendilerini takip etmesini sağlamaktır, yani kamuoyunda daha fazla dikkat çekmektir^[7]. Terör örgütleri; siyasal iktidarın muhatabı olabilmek, toplum üzerinde dikkat çekmek, daha fazla sivil destek alabilmek ve en önemlisi taviz koparabilmek için dikkat çekici ve korku verici sansasyonel eylemler gerçekleştirirler^[7, 8]. Korku ile ilgi çekmeye ve güç kazanmaya çalışan terör örgütlerinin, bu korku ortamını oluşturmak için başvurdukları yollardan bir tanesi, tüm canlıların ortak evi olan doğaya zarar verme eylemidir^[9]. Çevresel terör eylemlerinde; herkesin ortak evi olan ve zarar görmesi durumunda tüm canlıları etkileyebilecek olan çevre; toplum ve kamu yöneticileri üzerinde korku oluşturmak amacıyla hedef seçilir. Kısacası, çevre, terör örgütleri tarafından korku oluşturmak için hedef seçilmektedir^[3]. Çevre vasıtasıyla oluşturulan korku, çevresel terörün en belirgin ikinci özelliğini oluşturmaktadır^[10].

Peki, terör örgütleri çevre vasıtasıyla neden korku ortamı oluşturmak isterler? Terör örgütleri yaptıkları eylemlerinde korku ortamı oluşarak siyasi iktidarı ya da legal güç odaklarını çaresiz bırakmayı ve bu sayede gerçekleştirmek istedikleri amaçlar çerçevesinde taviz koparmayı amaçlarlar^[5, 6]. Doğanın tahrip edilmesi yolu ile oluşturulan korku, devlet otoritesine karşı gönderilen bir mesajdır. Bu mesaj; “istediklerimizi yapmaz iseniz yaşam alanlarınızı yok ederiz” anlamındadır. Çevreye zarar vererek oluşturulan korku ile kamu gücünün tehdit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu tehdidin karşılığında siyasal iktidar ya da muhalif olduğu legal güç karşısında kendi lehine politik, ekonomik veya toplumsal değişimlerin gerçekleşmesini sağlayacak tavizlerin koparılması hedeflenir. Bu tavizlerin neler olduğu ise terör örgütüne göre değişiklik gösterebilmektedir. Tüm çevresel terör eylemleri özünde politik, ekonomik, dinsel vb. gayeler taşımaktadır^[4]. Politik, ekonomik, dinsel ya da sosyal amaçlarla çevreye zarar vererek taviz koparmaya çalışmak, çevresel terörün temel amacını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, çevresel terör, çevre ile ilgili herhangi bir amaç taşımamaktadır. Çünkü bu tür eylemlerin altında yatan temel motivasyon, çevreye zarar vererek iktidardan ideolojik tavizler koparabilmektir. Kısacası, çevreye zarar vererek meşru iktidardan kendi lehine ideolojik tavizler koparabilmek, çevresel terörün üçüncü temel karakteristik özelliğini oluşturmaktadır.

Çevresel terörün eylemlerinin etkileri, sivil terör eylemlerine oranla çok daha fazla yıkıcı boyuttadır. Bunun iki temel sebebi bulunmaktadır. Birincisi, çevreye verilen zararlar geniş kitleyi etkileyebilmektedir. Çünkü çevre tüm insanların ortak evidir^[11]. Canlıların ortak evine yapılan bir saldırı, zararın gerçekleştiği bölgedeki tüm canlıları kısmen ya da tamamen etkileyebilir. Doğanın tüm fiziksel ve biyolojik unsurları arasında bir bütünlük mevcuttur. Başka bir deyişle, doğa, tüm canlı ve cansız varlıklar ile bir bütündür. Doğanın fiziksel ya da biyolojik unsurlarından bir tanesinde meydana gelen bozulma tüm ekosistem üzerinde yıkıcı bir etki oluşturabilir^[12]. Örneğin bir ülkede nükleer santral tesislerine gerçekleştirilen terör saldırı sonrası oluşacak olan radyoaktif kirlenme, sadece o bölge ile sınırlı kalmaz. Bulutlar vasıtasıyla taşınabilen radyasyonun, dünyanın en uca köşesindeki bölgelere sirayet etmesi oldukça muhtemeldir. Bunu Çernobil Nükleer Santral kazasında gözlemlemek mümkündür. 1988 yılında Ukrayna’da meydana gelen Çernobil felaketi sonrası oluşan radyoaktif kirlenme, başta Belarus, Rusya ve Türkiye olmak üzere birçok ülkeye sirayet etmiştir^[13]. Kısacası, çevreye verilen zararlar tüm ekosistem için bir risk oluşturmaktadır.

Çevresel terör eylemlerinin daha yıkıcı olmasının ikinci nedeni, çevresel terör sonrası ortaya çıkan çevresel felaketin etkilerinin uzun dönemde görülmesidir^[14]. Doğanın temel ilkelerinden bir diğeri, doğanın kendi kendisini onarabilmesidir. Doğa, insanoğlunun çevreye verdiği zararları onarabilecek mekanizmaya sahiptir^[12]. Fakat bu onarma işlemi kısa sürede gerçekleşmemektedir. Çevreye verilecek zararların onarılması, verilen zararın boyutuna ve türüne göre önemli oranda değişiklik göstermektedir. Bu süre, onlarca ya da yüzyıllarca sürebilmektedir. Örneğin bir ormanlık alanın yanması sonrası gerçekleştirilen yeşillendirme çalışmaları, meyvelerini ancak yıllar sonra vermeye başlar. Bu nedenle, doğanın kendini yavaş onarmasından dolayı çevresel terör eylemlerinin etkileri uzun döneme yayılabilmektedir. Halihazırda çevreye verilen zararlar gelecek kuşakların temiz çevrede yaşama hakkının gasp edilmesi anlamına gelmektedir^[15]. Çevreye zarar verildiğinde sadece mevcut insanlar değil, bizlerin çocukları ve torunları olacak olan gelecek kuşakların da etkilenme riski vardır^[16]. Bundan dolayı, çevresel terörün bir diğer karakteristik özelliği, etkilerinin uzun dönem ve daha yıkıcı olmasıdır^[14].

Sivillere ve kolluk kuvvetlerine yönelik terör eylemleri yoğun olarak yapay çevre içerisinde gerçekleşmektedir. Çünkü dünya nüfusunun büyük bir kısmı yapay çevre içerisinde yaşamaktadır^[17]. Çevresel terörün en yaygın olarak görüldüğü yerler ise doğal çevredir. Doğal çevre, kendiliğinden oluşmuş olan veya insan müdahalesinin çok az olduğu fiziksel mekanlardır^[18]. Örneğin su kaynaklarına

kimyasal ya da zehirli maddelerin atılması yoluyla çevrenin doğal bileşenleri kullanılamaz hale getirilmesi ya da ormanlık alanların yakılarak biyoçeşitliliğin zarar görmesi, doğal çevre içerisinde gerçekleşen çevresel terör hareketleridir [4]. Çevresel terör eylemlerinin doğal çevre içerisinde gerçekleşmesinin iki ana sebebi bulunmaktadır. Birincisi, çevre en kolay hedef konumundadır [14]. Doğal çevre içerisinde kolluk kuvvetlerinin ve güvenlik önlemlerinin kısıtlı miktarda olması nedeniyle terör örgütleri daha rahat hareket edebilmektedir. İkincisi, kaynaklardan tasarruf edilmesi sağlanabilir. Çok az kaynak kullanarak doğal çevreye zarar vermek mümkündür. Örneğin ormanlara zarar vermek için bir kibrit kullanılması yeterli olabilir.

Çevresel terör, sadece çevrenin doğal kaynaklarına yönelik saldırıları içermemektedir. Doğal çevre içerisinde bulunan yapay alanlar da terör eylemlerinin hedefi durumundadır [14]. Yapay çevre, insan eliyle oluşturulmuş olan çevredir. Çevresel terörün yapay çevre içerisinde en yaygın görüldüğü yerler şu şekildedir: enerji kaynakları, barajlar, su tesisleri ve tarım arazileri [4]. Doğal çevre içerisinde insan ihtiyaçlarını karşılamak için çok sayıda yapay alanlar inşa edilmektedir. Bu yapay alanlar terör örgütlerinin hedefi olabilmektedir. Örneğin baraj suyu gibi su kaynaklarına bırakılan kimyasal ya da zehirli maddeler ya da enerji nakili yapan boru hatlarına gerçekleştirilen saldırılar, yapay çevreye yönelik yapılan çevresel terör eylemleridir [4]. Doğal çevre içerisinde stratejik öneme sahip olan her yapay alan saldırı için hedef seçilebilmektedir. Kısacası, çevresel terörün bir diğer karakteristik özelliği, eylemlerin yoğun olarak doğal çevre içerisinde gerçekleşmesidir.

Yukarıdaki bilgiler göstermektedir ki, çevresel terörün beş temel karakteristik özelliği bulunmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle diğer terör eylemlerinden ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, çevrenin araçsallaştırılması ile iktidar karşısında güç kazanma hedefidir. İkincisi, çevreye zarar vererek korku ortamı oluşturmaktır. Çevresel terörün üçüncü karakteristik özelliği, çevreye zarar vererek siyasal iktidardan politik, ekonomik, dinsel ya da sosyal alanlarda tavizler koparmaktır. Dördüncüsü, çevresel terör eylemlerinin etkilerinin diğer terör eylemlerine göre daha uzun dönemde görülmesi ve yıkıcı boyutta olmasıdır. Beşincisi, çevresel terör eylemlerinin yoğun olarak doğal çevre içerisinde gerçekleşmesidir. Bu beş özelliği taşıyan terör eylemleri çevresel terör olarak nitelendirilebilir.

Tablo 1. Çevresel Terörün Karakteristik Özellikleri[†]

NO	KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ	AÇIKLAMASI
1.	“Çevrenin Araçsallaştırılması”	Çevrenin illegal örgütleri tarafından siyasal iktidar karşısında güç kazanmak için araçsallaştırılmasıdır.
2.	“Korku Ortamı Oluşturmak”	Çevrenin terör örgütleri tarafından hedef alınarak toplum üzerinde korku oluşturulmaya çalışılmasıdır.
3.	“İdeolojik Eylemler”	Çevresel terör, ideolojik bir eylemdir. Terör örgütleri çevreye zarar vererek siyasal iktidar karşısında politik, ekonomik, sosyal, dinsel vb. alanlarda taviz koparmayı hedeflerler.
4.	“Etkilerinin Uzun Dönem ve Daha Yıkıcı Boyutta Olması”	Çevresel terör eylemlerinin doğa üzerinde oluşturduğu etkiler, sivillere ve kolluk kuvvetlerine yönelik terör saldırılarına kıyasla daha uzun dönemde ve yıkıcı boyutta görülmektedir.
5.	“Doğal Çevre İçerisinde Gerçekleşmesi”	Çevresel terör, doğal çevreyi ya da doğal çevre içerisinde bulunan yapay alanları hedef alan sabotaj ve saldırılardır.

Ekolojik Terör, Çevresel Savaşlar, Savaşların Çevresel Etkileri ve Çevresel Terör

Çevresel terör ile benzer anlamlar taşıyan ya da sıkça karıştırılan iki temel kavram bulunmaktadır. Bunlardan birincisi çevresel savaşlardır. Çevresel terör ile karıştırılan konulardan bir tanesi ülkeler arasında gerçekleşen savaşların ya da aynı ülke içerisinde farklı gruplar arasında meydana gelen iç savaşların çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilerdir [14]. Savaşlar da çevreye ya da doğal kaynaklara zarar verilebilmektedir [19]. Savaşlar, çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarını etkilemektedir. Örneğin

[†] Bu tablo çevresel terör üzerine yapılan ve bu makalede ortaya konan çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında yazar tarafından oluşturulmuştur.

savaşlarda kullanılan kimyasal ya da nükleer silahlar, doğal ve yapay çevrenin zarar görmesine ve kirlenmesine neden olabilmektedir. Fakat savaşlarda çevreye bilinçli olarak zarar verme durumu söz konusu değildir. Yani savaşlarda temel gaye, çevrenin tahrip edilmesi ve bu yolla hedef ülkenin zayıflatılması değildir. Örneğin iki ülke arasında gerçekleşen bombalı saldırılarda ormanlık alanlar zarar görebilir. Bu bombalı saldırılar askeri güçleri hedef alarak yapılmaktadır. Bu durum, çevrenin zarar görmesine neden olabilir. Fakat bombalama eylemi gerçekleşirken hedeflenen çevrenin zarar görmesi değil; düşman ülkedeki askeri gücün zayıflatılması ya da yok edilmesidir. Savaşlarda çevre doğrudan hedef seçilmemesi durumunda, çevrede oluşacak yıkımlar için çevresel terörden bahsetmek mümkün değildir. Oysaki çevresel terör, doğrudan çevreyi hedef alan ve bu yol ile meşru siyasi güce mesaj göndermeyi hedefleyen ideolojik hareketlerdir [5].

Çevresel terör ile ekolojik terör birbirine karıştırılan bir diğer konudur [14]. Ekolojik terör, çevreci grupların çevreye yönelik istekleri doğrultusunda, kişi ya da kurumlardan taviz koparabilmek için, bireylere ve taşınmazlara karşı gerçekleştirilen her türlü yasadışı saldırılar olarak tanımlanabilir [20]. Örneğin bir fabrikanın su kaynaklarını kirlenmesini engellemek için, fabrikaya ya da fabrikanın sahibine karşı gerçekleştirilen saldırılar ekolojik terör grubuna girmektedir. Ekolojik terörde temel amaç çevrenin korunmasıdır. Çevreyi korumak için gerçekleştirilen ve üçüncü kişilere zarar veren her türlü yasa dışı eylem ekolojik terör olarak nitelendirilmektedir. Çevresel terör eylemlerinde ise temel amaç doğrudan çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarına zarar vererek siyasal, ekonomik ya da sosyal amaçları gerçekleştirmektir [4].

TÜRKİYE'DE ÇEVRESEL TERÖR: PKK ÖRNEĞİ

Bu bölüm üç kısımdan oluşmaktadır. Birincisi, PKK terör örgütünün kuruluşu, eylemleri, amaçları vb. tanıtılmaktadır. İkinci olarak, PKK'nın orman yakma eylemleri tartışılmaktadır. Üçüncü ve son olarak ise, PKK terör örgütünün orman yakma eylemleri çevresel terör kuramı açısından analiz edilmektedir.

PKK Terör Örgütü

1978 yılında Diyarbakır'ın Lice içerisinde kurulan PKK veya tam adı ile Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi), Türkiye sınırları içerisinde bağımsız bir devlet kurmayı planlayan illegal bir örgüttür [21]. İran, Suriye, Irak ve Türkiye'de yaşayan Kürtlerin yoğun olduğu bölgelerde bağımsız bir Kürt devleti kurma gayesinde olan PKK terör örgütü, bu amacına ulaşabilmek için Türkiye'de silahlı eylemler düzenlemektedir [22]. PKK terör örgütünün kurucusu, terörist Abdullah Öcalan'dır [21]. PKK, ilk silahlı eylemlerine 1984 yılında başlamıştır [23]. Marksist bir ideolojiyi benimseyen PKK terör örgütü; yaş, cinsiyet, milliyet ve din ayrımı yapmadan tüm insanları hedef alan saldırılar gerçekleştirmektedir [23]. Silahlı ve bombalı saldırılarla ölümcül eylemler düzenleyen PKK terör örgütü; aynı zamanda yol kesme, adam kaçırma, haraç toplama gibi yasa dışı eylemlerde de bulunmaktadır [24]. PKK'nın gerçekleştirdiği eylemlerin merkezinde ise Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bulunan iller gelmektedir [23]. Aynı zamanda İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük metropollerde de çok sayıda silahlı ve bombalı saldırılar gerçekleştirmiştir. Bu terör eylemleri riski hâlâ devam etmektedir.

PKK, eylemlerince üç temel araç kullanmaktadır. Bunlardan birincisi silahlardır. Tüfek, kalaşnikof, makineli tabanca ve uçaksavar gibi farklı türlerde silahlar PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemlerde yoğun olarak kullanılmaktadır [25]. Silahlı eylemler ile özellikle asker ve polis gibi kolluk kuvvetleri doğrudan hedef alınmaktadır. Sivillerin de silahla öldürülmesi oldukça yaygın bir durumdur. PKK'nın kullandığı ikinci temel araç ise bombadır [24]. Kendi yaptıkları ya da başka ülkelerden temin edilen bombalar hem sivilleri hem de kolluk kuvvetlerini hedef alan saldırılarda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır [26]. Özellikle Batı bölgesinde gerçekleştirdiği eylemlerde bombalı saldırılara sıklıkla başvurmaktadır [24]. PKK tarafından kullanılan üçüncü temel araç mayınlardır. Genel olarak sınır bölgelerine döşenen mayınlar ile kolluk kuvvetleri hedef alınmaktadır [27].

Terör örgütü PKK'nın sivillere ve kolluk kuvvetlerine karşı gerçekleştirdiği saldırılarda binlerce masum insan hayatını kaybetmiş, yaralanmış veya sakat kalmıştır [28]. Her yaş grubundan insanı hedefine koyan PKK'nın gerçekleştirdiği terör saldırılarının bir neticesi olarak çok sayıda sivil hayatını kaybetmiştir. Aynı zamanda; asker, polis ve koruyucu gibi binlerce kolluk kuvvetinin şehit olmasına neden olmuştur [23]. Başta Türk Silahlı Kuvvetleri olmak üzere tüm kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen operasyonların bir sonucu olarak çok sayıda PKK'lı terörist hayatını kaybetmiştir.

PKK Terör Örgütünün Orman Yakma Eylemleri

PKK terör örgütü sadece silah, bomba ve mayın kullanarak yasa dışı eylemler düzenlememektedir. Bunlar en yaygın araçlar olmasına rağmen, PKK terör örgütünün başvurduğu farklı yöntemler de mevcuttur. Bu yöntemler içerisinde en çok kullanılanlarından bir tanesi ise çevrenin fiziksel unsurlarına zarar verilmesidir. Özellikle ormanlık alanlar PKK terör örgütünün hedefi durumundadır ^[29]. PKK'nın ne kadar ormanlık alana zarar verdiği konusunda net bir bilgi mevcut değildir. Bunun başlıca sebebi, orman yangınlarının kaynaklarının çoğu zaman tespit edilememesidir. PKK terör örgütü özellikle uluslararası arenada tepki çekmemek için ormanlık alanlara gerçekleştirdiği saldırıları üstlenmemektedir. Bunun bir neticesi olarak orman yangınlarının kaynakları çoğu zaman tespit edilememektedir.

PKK tarafından ormanlık alanlara karşı gerçekleştirilen sabotaj eylemleri ilk olarak 1990'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Sadece 1995 yılının ilk yarısında yaklaşık olarak 950 hektar ormanlık alanın PKK terör örgütü tarafından kundaklandığı bilinmektedir. Örneğin 1997 yılında Antalya'da 850 hektar ormanlık alan bir gece içerisinde PKK tarafından kundaklanmıştır ^[29]. Bu yangınlarda milyonlarca ağaç yok olmuş ve biyoçeşitlilik ciddi boyutta zarar görmüştür. 1990'lı yıllarda gerçekleşen saldırılarda özellikle turizm bölgelerinde bulunan ormanlık alanlar hedef seçilmiştir. Kaş, Manavgat, Belek Bodrum ve Kuşadası gibi turistik bölgelerde bulunan doğal alanlar, PKK saldırılarına maruz kalmıştır. Ormanlık alanların bu yıllarda hedef seçilmesinin altında yatan ana sebep; Türkiye'de turizm sektörünün gelişmesine engel olmaktır. Türkiye'nin turizmde en önemli rakiplerinden bir tanesi olan Yunanistan, PKK terör örgütü militanlarına bu yıllarda maddi ve manevi destek vermiştir ^[29]. Nitekim 1990'lı yıllarda PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilen orman yangınlarının Yunanistan tarafından desteklendiği, birçok PKK'lı tarafından itiraf edilmiştir ^[30].

PKK terör örgütünün ormanlık alanları hedef alan saldırıları 2000'li yıllarda da devam etmiştir. Bu saldırılar yoğun olarak turistik merkezlerde bulunan doğal alanlarda gerçekleşmiştir. Örneğin 2006 yılında sadece 5 gün içerisinde 1800 hektar ormanın PKK terör örgütü tarafından yakılması neticesinde 4 milyon ağaç kül olmuştur. Bu dönemde gerçekleşen orman yangınlarının bazıları şu şekildedir: 700 hektar ormanlık alan Bodrum'da, 500 hektar ormanlık alan Kaş'da, 40 hektar ormanlık alan Nazilli'de, 300 hektar ormanlık alan Kuşadası'nda, 350 hektar ormanlık alan Selçuk'da, and 100 hektar ormanlık alan Adana'da PKK terör örgütü tarafından kundaklanmıştır ^[29].

PKK terör örgütü orman yakma eylemleri şiddetini arttırarak hâlâ devam etmektedir. Sadece 2019 yılı içerisinde İstanbul, Balıkesir, Antalya, İzmir, Manisa, Muğla, Çanakkale, Bursa ve Afyonkarahisar gibi kentlerde onlarca orman yangını, PKK terör örgütünün sabotajları neticesinde gerçekleşmiştir ^[29]. İzmir ve İstanbul gibi bölgelerde gerçekleşen orman yangınlarını PKK'ya bağlı gruplar üstlenmiştir. Aynı zamanda çok sayıda terörist orman yangınları çıkartmak isterken kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmıştır. Örneğin 2019 yılının eylül ayında İstanbul'daki Şamlar Tabiat Parkında piknik tüplerini patlatarak orman yangını çıkarmaya çalışan teröristler, kolluk kuvvetleri tarafından suçüstü yakalanmıştır ^[31].

PKK Terör Örgütünün Orman Yakma Eylemlerinin Çevre Bilimi Açısından Analizi

Yukarıdaki bilgiler göstermektedir ki, PKK sivilleri ve kolluk güçlerini hedef alan bir terör örgütüdür. Fakat PKK'yı sadece bu şekilde tanımlamak yetersiz olabilir. Çünkü bu terör örgütü sadece insanları değil, aynı zamanda çevreyi de hedef almaktadır. PKK terör örgütü üzerine çok az konuşulan konulardan bir tanesi, bu terör örgütünün doğal kaynaklarını, çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarını nasıl hedef aldığı ve talan ettiği sorunsalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, PKK terör örgütü yoğun olarak doğal çevreye saldırmaktadır. Bu saldırıların merkezinde ise ormanlık alanlar gelmektedir. Özellikle yaz aylarında yoğun olarak gerçekleşen orman yangınlarının ana aktörlerinden bir tanesi PKK terör örgütüdür. Peki, PKK'nın ormanlık alanlara zarar vermesi çevre bilimi literatürü açısından en anlamlı gelmektedir? PKK'nın eylemlerini çevresel terör bağlamında değerlendirmek mümkün müdür? Bu sorulara net bir cevap verebilmek için, çevresel terörün yukarıda belirtilen karakteristik özellikleri bağlamında, PKK'nın eylemlerinin analiz edilmesi gerekmektedir.

Çevresel terörün birinci özelliği çevrenin "araçsallaştırılması" ile iktidar karşısında güç kazanmak veya iktidarı güçsüz kılmaktır. Başka bir deyişle, çevresel terör eylemlerinin altında yatan temel gaye, çevreye zarar vermek değil; iktidarı güçsüz kılmak ya da taviz koparmak için çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarının bir araç olarak kullanılmasıdır ^[3, 4]. PKK'nın terör eylemleri

gerçekleştirmesindeki temel amacı, bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır ^[22]. Bu gaye, ilk kurulduğu günden bu yana bilinmekte ve PKK tarafından da kabul edilmektedir. Bu nedenle, PKK terör örgütüne “ayrılıkçı terör örgütü” adı verilmektedir ^[23]. PKK terör örgütüne dair bilinen bir diğer gerçek, bu illegal oluşumun çevre ile ilgili hiçbir misyonunun bulunmamasıdır. Çevre sorunları ya da çevre politikaları ile ilgili bilinen ya da PKK terör örgütü tarafından deklare edilen bir amaç mevcut değildir. Bu nedenle, çevresel bir gaye taşımayan bu terör örgütünün, çevrenin en önemli doğal unsurlarından bir tanesi olan ormanları doğrudan hedef alması, çevrenin kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanıldığını yani araçsallaştırıldığını bizlere göstermektedir. Başka bir deyişle, çevrenin kullanılması ile siyasi iktidar karşısında güç kazanma ve bu yol ile taviz kopararak bağımsız bir Kürt devleti kurma amacı bulunduğu şekilde bir yorumlama yapmak mümkündür.

Türkiye’yi güçsüz kılmanın yollarından bir tanesi ekonomik açıdan zayıflamasını sağlamaktır. Türkiye, turizm açısından zengin bir coğrafyaya sahiptir. Bu nedenle, her yıl milyonlarca turist ülkemizi ziyaret etmektedir. “Bacasız sanayi” olarak tanımlanan turizm, Türkiye’nin en önemli gelir kaynaklarından bir tanesini oluşturmaktadır ^[32]. Örneğin 2019 yılında 51,7 milyon ziyaretçi, 34,5 milyar dolar turizm geliri rakamına ulaşılmıştır ^[33]. Türkiye’nin turizm gelirlerini azaltarak güçsüzleştirmenin yollarından bir tanesi, turistlerin yoğun ilgi gösterdiği ekolojiye saldırmaktır ^[29]. PKK’nın turistik bölgelerde orman yakma eylemlerine girişmesinin ana sebebi, ülke turizminin zarar görmesini ve bu sayede Türkiye’nin güç kaybetmesini sağlamaktır. Türkiye’nin güç kaybetmesi için çevrenin bir araç olarak kullanılması, PKK’nın çevresel terör eylemi gerçekleştirdiğini bizlere göstermektedir.

Çevresel terör eylemlerinin ikinci ana özelliği, çevreye zarar vererek toplum ve devlet üzerinde korku ortamı oluşturmaktır ^[10]. Terör örgütleri toplum üzerinde oluşturduğu korku ile beslenmeye çalışan illegal yapılanmalardır ^[6]. İnsanları korkutarak toplum ve devlet üzerinde güç kazanma gayesinde olan PKK terör örgütü, kurulduğu ilk yıllardan bu yana sivilleri ve kolluk kuvvetlerini hedef alarak terör eylemleri gerçekleştirmektedir ^[28]. Terör örgütlerinin toplum üzerinde korku oluşturmak için başvurduğu yollardan bir tanesi de çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarına zarar verilmesidir. İnsanların yaşam alanlarının yok edilmesi ile toplumun sindirilmesi, çevresel terör eylemlerinin en karakteristik özelliğini oluşturmaktadır. Bu eylemler ise yoğun olarak terör örgütünün toplumsal destek bul(a)madığı bölgelerde gerçekleşmektedir.

PKK terör örgütünün ormanlık alanları hedef alan saldırıları genel olarak Akdeniz, Ege ve Karadeniz bölgelerinde gerçekleşmektedir. Son yıllarda özellikle Karadeniz Bölgesi PKK terör örgütünün ormanlık alanları hedef alan saldırıları gerçekleştirdiği yerlerin başında gelmektedir. Nitekim Trabzon, Giresun, Ordu, Rize ve Artvin gibi Karadeniz Bölgesi’nde bulunan illerde, yüzlerce orman yangını PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilmiştir. Sadece 2019 yılında Karadeniz Bölgesi’nde 58 tane orman yangınının sorumlusunun PKK olduğu bilinmektedir ^[34]. PKK’nın orman yangını çıkardığı bu yerler, ayrılıkçı terör örgütünün toplumsal destek bul(a)madığı bölgelerdir. Toplumsal destek kazanmayı ya da toplumsal karşıtlığı kırmayı korku ile oluşturmaya çalışan PKK, bu bölgelerde bulunan doğal çevreye zarar vererek özellikle yöre halkını sindirmeyi amaçlamaktadır. Tüm insanların ortak evi olan doğaya verilen zararlar, hepimizi az ya da çok etkilemektedir. Çünkü çevre var olmadan varlığımızı sürdürmemiz mümkün değildir ^[12]. Bu nedenle, insanlarda korku oluşturmanın en etkili yollarından bir tanesi, tüm canlıların ortak evi olan çevrenin fiziksel ve biyolojik unsurlarına zararlar vermektir. İnsanların varlığına karşı risk teşkil eden bu durum, toplum bazında korku ortamını tetiklemektedir. PKK’nın toplumsal destek bulamadığı bölgelerde orman yangınları ile insanları telaşa ve korkuya sevk etmesi ve bu yol ile toplumsal destek almaya ya da toplumsal karşıtlığı kırmaya çalışması, PKK’nın orman yakma eylemlerinin çevresel terör grubuna girdiğini ortaya koymaktadır.

Çevresel terörünün üçüncü karakteristik özelliği, çevreye zarar vererek meşru siyasi iktidardan politik, ekonomik, sosyal vb. alanda taviz(ler) koparmaktır ^[3, 14]. İdeolojik veya sosyal amaçlarla çevrenin talan edilmesi durumu, çevresel terörün en belirgin özelliğini oluşturmaktadır ^[4]. Ormanlık alanlara zarar vererek çevresel terör eylemi yapan PKK’nın, çevre ya da çevre yönetimiyle ilgili bir gayesi bulunmamaktadır. Şu ana kadar PKK’nın çevre sorunları ve politikaları ile ilgili bir talebi tespit edilmemiştir. PKK tarafından da ilan edildiği gibi, bu terör örgütünün eylemlerinin ana sebebi, bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır ^[22]. İdeolojik bir gaye ile kurulan ve hareket eden PKK terör örgütü, doğal çevreyi, bu siyasi amaçlarını gerçekleştirmede bir araç olarak kullanmaktadır ^[29]. PKK’nın çevre ile ilgili bir misyonu olmamasına rağmen doğaya zarar vermesi, çevresel eylemlerinin siyasi bir amaç için gerçekleştirildiğini bizlere göstermektedir. Çevreye zarar vererek kendi istekleri doğrultusunda propaganda yapmak ve meşru siyasi iktidar karşısında istedikleri taviz(ler)i koparmak, PKK’nın orman

yakma eylemlerinin altında yatan temel motivasyondur ^[29]. Başka bir deyişle, çevre üzerinde illegal eylemler gerçekleştirerek politik gayeler peşinde koşan PKK terör örgütü, kendi ideolojik amaçları gerçekleştirebilmek için ekosistemin varlığını tehdit edici eylemler gerçekleştirmektedir. Bu eylemlerin ideolojik amaçlar taşınması ya da çevresel bir gayenin olmaması nedeniyle, PKK terör örgütünün ormanlık alanları kundaklaması çevresel terör grubuna girmektedir.

Çevresel terörün dördüncü karakteristik özelliği, etkilerinin diğer terör eylemlerine göre daha uzun dönem sürmesi ve yıkıcı boyutta olmasıdır. PKK'nın ormanlık alanlara zarar vermesi neticesinde hiçbir insan ölmektedir. Salt bu bilgi ışığında çevresel eylemlerinin yıkıcı olmadığı sonucuna varılabilir. Bu yaklaşım doğru değildir. Çünkü çevreye verilen zararlar tüm ekosistemi ve bu ekosistem içerisinde yaşayan başta insanlar olmak üzere tüm canlıları etkileyebilmektedir. Ormanlar, insan yaşamı için iki yönden hayati öneme sahiptir. Birincisi, canlıların en temel ihtiyaç maddelerinden bir tanesi olan oksijenin önemli bir kısmı ağaçlar tarafından üretilir. Canlı yaşamı için ölümcül risk teşkil eden karbondioksit, ağaçlar vasıtasıyla oksijene dönüştürülerek insanların ve diğer canlıların varlıklarını devam ettirebilmesi için gerekli olan fiziksel ortam tesis edilir. Ormanlık alanların azalması ile karbondioksit miktarı artar ve oksijen üretimi azalır ^[35]. Bu durum, tüm canlı yaşamı için ciddi bir risk teşkil eder. İkincisi, ormanlar biyoçeşitliliğin en yoğun olduğu yerlerdir ^[16]. Zengin bitki ve hayvan türlerine ev sahipliği yapan ormanların yok olmasının bir neticesi olarak, biyoçeşitlilik zarar görmektedir. Biyoçeşitlilik, tüm yaşam formlarındaki çeşitlilik anlamına gelmektedir ^[36]. Milyonlarca farklı bitki ve hayvan türünün var olduğu tahmin edilmektedir. Bu canlı türlerinin en yoğun olarak yaşadığı yerlerden bir tanesi de ormanlardır ^[37]. Ormanların yok olması ile bitki ve hayvan türleri de yok olmaktadır. Bu durum, doğanın ve doğa içerisinde yaşayan canlıların varlığına karşı risk teşkil eden bir durumdur. Çünkü doğada yaşayan tüm canlıların ekosisteme katkısı vardır. Bu canlılar olmadan ekosistemin varlığını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi mümkün değildir. Bu nedenle, ormanlık alanlara zarar verilmesi nedeniyle tüm canlı yaşamı uzun vadede etkilenmektedir. Özet olarak, PKK'nın ormanlara karşı gerçekleştirdiği sabotaj eylemlerinin etkilerinin uzun dönem ve yıkıcı boyutta olduğu için çevresel terör kapsamına girmektedir.

Çevresel terörün beşinci ayırt edici özelliği, eylemlerinin yoğun olarak doğal çevre içerisinde gerçekleşmesidir. PKK terör örgütü hem yapay hem de doğal çevrede eylemler düzenlemektedir. Kamu kurumlarına, yerleşim yerlerine, kamusal alanlara vb. silahlı ve bombalı saldırılar düzenleyen PKK terör örgütü, aynı zamanda doğal çevre içerisinde de yasadışı eylemlerde bulunmaktadır. Enerji tesisleri, tarım alanları, barajlar gibi doğal çevre içerisinde yer alan insan yapımı mekanları hedef alan PKK terör örgütü, aynı zamanda doğrudan ormanlık alanlara saldırarak doğal çevreyi hedef seçmektedir ^[29]. Ormanlar, insan müdahalesinin olmadığı ya da çok az boyutta olduğu yaşam alanlarıdır. Doğal çevrenin en önemli fiziksel unsurlarından bir tanesi olan ormanların PKK terör örgütü tarafından bilinçli olarak hedef seçilmesi, çevresel terörün en karakteristik özelliklerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Bu nedenle, PKK'nın ormanlara yönelik sabotaj hareketlerinin doğal çevreyi hedef alması ve ekosisteme zarar vermesi nedeniyle çevresel terör eylemi olarak nitelendirilebilir.

Özet olarak, PKK terör örgütünün doğal çevre içerisinde gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirmeye çalıştığı ormanlık alanları yakma eylemleri, çevresel terör kuramının beş temel özelliği ile uyumaktadır. Bu nedenle, PKK terör örgütünün ormanlık alanlara karşı gerçekleştirdiği saldırıları çevresel terör eylemleri olarak değerlendirmek mümkündür. Başka bir deyişle, PKK terör örgütü sadece ayrılıkçı bir illegal oluşum değil; aynı zamanda ideolojik amaçları için ekolojik değerleri hedef alan çevresel terör örgütü konumundadır.

POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu çalışmanın sonucu göstermektedir ki, PKK sadece sivilleri hedef alan bir illegal yapılanma değil; aynı zamanda Türkiye'nin sahip doğal kaynaklarını yok etmeye çabasında olan ve bu amaçla çevresel terör faaliyetleri yürüten bir terör örgütüdür. Doğal kaynaklar bizlerin sahip olduğu en değerli varlıkların başında gelmektedir. Bu kaynaklar olmadan temel ve lüks ihtiyaçlarımızı karşılamamız mümkün değildir. Başka bir deyişle, doğal kaynakların korunabilmesi, içinde yaşadığımız ülkenin refahı açısından stratejik bir öneme sahiptir. Bu nedenden dolayı, doğal kaynaklarımıza karşı gerçekleşen çevresel terör saldırılarına yönelik olarak gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. PKK terör örgütünün çevreye yönelik eylemlerinin sonlandırılması yani çevresel terör riskinin azaltılması ya da tamamen ortadan kaldırılması için etkili politikaların ivedi olarak hayat geçirilmesi gerekmektedir. Bu

çalışma, çevresel terörün azaltılması ya da ortadan kaldırılması için üç temel politika önerisinde bulunmaktadır.

Politika önerilerinin başında, PKK'nın çevresel terör işlediğine dair uluslararası arenada kamuoyu çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Çevre, tüm canlıların ortak evidir. Çevreye verilen zararlar tüm insanlığa karşı riskler oluşturmaktadır. Hangi ideolojiden, inanç grubundan ya da ırktan olursa olsun, çevre sorunlarından herkes etkilenmektedir. Herkesin ortak evine zarar veren PKK'nın çevreye yönelik eylemlerinden tüm insanlık az ya da çok etkilenme riski altındadır. Bu nedenle, PKK'nın çevreye verdiği zararlar tüm insanlığı ilgilendirmektedir. Farklı ülkelerde yaşayan insanların bu saldırılardan haberdar edilmesi, PKK'ya karşı mücadelede uluslararası kamuoyunun desteğini almak açısından önemlidir. Terör örgütü PKK'nın orman yakma eylemlerine karşı uluslararası kuruluşların bilinen bir müdahalesi ve bu çevresel suçları kabul eden bir açıklaması bilinmemektedir. Çünkü PKK'nın çevresel terör eylemleri hakkında uluslararası arenada yeterli kamuoyu çalışması mevcut değildir. Terör örgütlerinin iç ve dış destekçileri mevcuttur. Dış desteğinin kesilebilmesi için bu terör örgütüne sempati duyanları gerçeklerle yüzleştirecek lobi çalışmalarının yapılması önemlidir. Günümüz dünyasında özellikle gelişmiş ülkelerde çevre bilinci hızlı bir artış içerisinde. Bu nedenle, çevreye zarar veren hiçbir oluşum gelişmiş ülke vatandaşlarından destek alamaz. PKK'nın dış desteğinin kesilmesi ya da bu terör örgütüne yönelik sempatinin ortadan kaldırılması için, tüm insanlığa karşı gerçekleştirdikleri suçlar yani çevresel terör eylemleri konusunda uluslararası platformda tanıtıcı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Çevresel terörü engellemenin ya da bu sorunla ilgili riskin azaltılması için uygulanabilecek ikinci önemli politika, bölge insanlarını çevrenin önemi konusunda bilinçlendirmektir. Terör örgütleri, sadece dış destek ile ayakta duramazlar. Terör örgütlerinin halktan destek görmeden varlığını sürdürmesi mümkün değildir. Belli çıkar grupları için kurtarıcı olarak görülen terör örgütünün gerçek yüzünün ifşa edilerek, sempatinin azaltılması gerekmektedir. Bunun için ise destek oldukları terör örgütünün çevreye zarar vererek başta kendileri olmak üzere tüm insanların yaşam alanlarını yok ettikleri gerçeği üzerine bilinçlendirilme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Nitekim çevresel terör eylemlerinin gerçekleştiği bölgelerde meydana gelen ekolojik yıkım, tüm bölge sakinlerinin tepkisine neden olmaktadır. Çünkü tüm insanların temiz çevrede yaşama hakkını ihlal etmektedir. Çevrenin önemini ve canlı yaşamında oynadığı hayati rolü idrak edenlerin, çevresel teröre neden olan terör örgütlerine destek vermesi oldukça muhtemel dışı bir durumdur. Bunu iki adımda gerçekleştirmek mümkündür. Birincisi, başta ilkokul olmak üzere tüm eğitim seviyelerinde çevrenin önemi üzerine dersler verilerek toplumsal bilinci geliştirilmesi gerekmektedir. İkincisi, okula gitmeyen bireyler için devlet kanalı, radyo ve gazete gibi medya araçları ile çevrenin önemi üzerine eğitici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çevre bilincinin gelişmesine paralel olarak çevresel teröre neden olan örgütlere sempatinin azalması muhtemeldir.

Üçüncü olarak atılması gereken politika adımı, halkın çevre yönetimine dahil edilmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesidir. Çevre yönetiminin demokratik bir zeminde tesis edilebilmesi için katılımcı bir yönetim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Bunun için ise çevreyle ilgili alınan kararlardan en çok etkilenmesi muhtemel olan yöre halkının çevre yönetimine dahil edilmesi önemli bir durumdur. Çevre yönetimine katılmak temel bir haktır. Bu hak, başta Rio ve Aarhus sözleşmesi olmak üzere birçok uluslararası çevre hukuku belgeleri tarafından tanınmaktadır. Türkiye'nin uluslararası çevre hukukunun gereklerini yerine getirmesi, çevre yönetiminin başarıya ulaşması açısından önemlidir. Çevre yönetimine katılmanın birçok yolu vardır. Bunlar içerisinde en yaygın olanlarından bir tanesi elektronik devlet hizmetidir. Artık insanlar kendi çevresinde gerçekleşen projelere elektronik oylama ile katılabilmekte, fikirlerini dile getirebilmekte ve istekte bulunabilmektedir. Çevre yönetimine katılarak karar alma sürecine katılan halkın, çevreye daha fazla sahip çıkması oldukça muhtemeldir. İnsanlar, yönettiği veya yönetimine katıldığı bir şeyin zarar görmesini istemezler. Kendilerini yönettiği şeye karşı sorumlu hissedeceği için daha koruyucu davranmaları muhtemeldir. Bu durumda, doğal kaynaklar sadece kolluk kuvvetleri tarafından değil; aynı zamanda o bölgede yaşayan insanlar tarafından da gönüllülük esasına dayanarak korunabilir.

SONUÇ

Bu çalışmada çevresel terörün karakteristik özellikleri ve PKK'nın eylemlerinin çevre literatürü açısından ne anlam taşıdığı sorunsalı tartışılmıştır. Bu analiz çerçevesinde çevresel terörün önlenmesi için politika önerilerinde bulunulmuştur. Çevresel terör, bir grup insanın siyasi iktidar karşısında güç

kazanmak; ekonomik, politik ve sosyal alanlarda taviz koparmak amacıyla, çevreye karşı tahrip edici eylemlerde bulunmasıdır. Çevrenin araçsallaştırılarak toplumda korku oluşturma ve bu sayede ideolojik hedefleri gerçekleştirme durumu, çevresel terörün karakteristik özelliğini oluşturmaktadır. Bu tanımlama ışığında PKK terör örgütünün orman yakma eylemleri analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçları göstermektedir ki, ülkemizde sıklıkla meydana gelen orman yakma eylemlerinin merkezinde bulunan PKK'nın çevreye karşı verdiği zarar, çevresel terör grubuna girmektedir. Başka bir deyişle, PKK sadece sivilleri ve kolluk kuvvetlerini hedef alan bir terör örgütü değil; aynı zamanda doğal kaynakları ve çevrenin biyolojik unsurlarını da yok etmeyi hedefleyen illegal bir oluşumdur.

PKK terör örgütünün neden olduğu çevresel terörün sonlandırılması için üç temel politikanın hayata geçirilmesi gerekmektedir. Birincisi, uluslararası kamuoyunda PKK'nın çevreye verdiği zararlar için lobi çalışması yapılarak teröre verilen dış destek engellenmeli ya da azaltılmalıdır. İkincisi, yöre halkının çevre konusunda bilinçlendirilerek çevresel terör eylemlerinden en çok kendilerinin ve gelecek kuşakta var olacak olan çocuklarının zarar göreceği konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Son olarak ise, yöre halkının çevre yönetimine katılması sağlanarak doğal çevre üzerinde aidiyet duygusunun güçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] Aktaş, S., Bulduk, B., & Orakçı, H. (2017). Terör Mağdurlarının Yaşadıkları Ruhsal Sorunlar. *JAREN/Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*, 3, 6-9, s. 6.
- [2] Lizardo, O. A., & Bergesen, A. J. (2003). Types of Terrorism by World System Location. *Humboldt Journal of Social Relations*, 27(2), 162-192, s. 164.
- [3] O'Lear, S. (2003). Environmental Terrorism: A Critique. *Geopolitics*, 8(3), 127-150.
- [4] Gleick, P. H. (2006). Water and Terrorism. *Water Policy*, 8(6), 481-503, s. 484.
- [5] Schofield, T. (1999). The Environment as an Ideological Weapon: A Proposal to Criminalize Environmental Terrorism. *Boston College Environmental Affairs Law Review*, 26 (3), 619-647.
- [6] Çınğı, T. G. Korku (2020). Mekanları: Terör Korkusunun Mekânsal Boyutu ve Kaçınma Davranışı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23(1), 1-33.
- [7] Jenkins, B. M. (1974). *International Terrorism: A New Kind of Warfare*. Santa Monica, CA: The Rand Corporation. Erişim adresi: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2008/P5261.pdf>
- [8] Combs, C. C. (2017). *Terrorism in the Twenty-First Century*. Routledge.
- [9] Berkowicz, S. M. (2011). *Eco-terrorism/Enviro-terrorism: Background, Prospects, Countermeasures*, Alpas, H., Berkowicz, S. M., & Ermakova, I. (Eds.), *Environmental Security and Ecoterrorism* (pp. 15-29). Dordrecht: Springer.
- [10] Zirschky, J. (1988). Environmental Terrorism. *Journal (Water Pollution Control Federation)*, 60(7), 1206-1210.
- [11] Woods, K. (2010). *Human Rights and Environmental Sustainability*. Edward Elgar Publishing,
- [12] Akyüz, E. (2020). *Çevre Biliminin ABC'si: Yeni Başlayanlar İçin Çevre Sorunları ve Politikaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [13] Sands, P. J. (Ed.). (1988). *Chernobyl: Law and Communication: Transboundary Nuclear Air Pollution-The Legal Materials*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [14] Chalecki, E. L. (2002). A New Vigilance: Identifying And Reducing The Risks Of Environmental Terrorism. *Global Environmental Politics*, 2(1), 46-64.
- [15] Tremmel, J. C. (Ed.). (2006). *Handbook of Intergenerational Justice*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- [16] Thompson, J. (2009). *Intergenerational Justice: Rights and Responsibilities in an Intergenerational Polity*. New York: Routledge.
- [17] The World Bank (2018). United Nations Population Division. World Urbanization Prospects: 2018 Revision. Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>
- [18] Hayta, A. B. (2006). Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Ailenin Yeri ve Önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 359-376, s. 361.
- [19] Kohler, C., dos Santos, C. D., & Bursztyrn, M. (2019). Understanding Environmental Terrorism in Times of Climate Change: Implications for Asylum Seekers in Germany. *Research in Globalization*, 1, 1-8.

- [20] Eagan, S. P. (1996). From Spikes to Bombs: The Rise of Eco-Terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 19(1), 1-18.
- [21] Demir, C. K. (2008). Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (19), 57-88.
- [22] Taşdemir, F. (2012). İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk Açısından Türkiye'nin Ayrılkçı Terör Örgütü PKK ile Mücadelesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 107-151.
- [23] Yusuf, Şen (2015). Terörün Toplumlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerine Bakış: Pkk Terörü ve Ağrı Gerçeği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 17-70, s. 35.
- [24] Beren, F. (2012). PKK/KCK Terör Örgütünün Eylem Profili. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, (29), 87-107, s. 98.
- [25] Özgen, C. (2015). Çelik Harekâtı Üzerine Hukuki ve Askeri Bir Analiz. *Leges Dergi*, 5(1), 71-90.
- [26] Bal, İhsan (2012). *Türkiye'de Terörle Mücadele: PKK Örneği*, İhsan Bal ve Süleyman Özeren (Eds.), Dünya'dan Örneklerle Terörle Mücadele (s. 17-78). Ankara, USAK Yayınları.
- [27] İşeri, Reyhan (2008). *Türkiye'de Etnik Terör: Asala Ve Pkk Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.
- [28] Cantenar, Ö. F., & Tümlü, F. (2016). PKK Terör Örgütünün Eylemlerinin Güvenlik Güçleri Zaiyatı Açısından Analizi. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26(1), 1-22.
- [29] Güngörmez, Oğuz and Alkanat, Aslihan (2019). Çevre Terörizmi ve Pkk'nın Orman Sabotajları. Erişim adresi: <https://setav.org/assets/uploads/2019/10/A2961.pdf>
- [30] Ender Coşkun ve Harun Gürek, "Ormanlarımızı Yakan Yunanlı", Milliyet, 31 Temmuz 1995.
- [31] Memurlar (2019). Orman Yangını Çıkarma Hazırlığında Olan 3 PKK'lıdan 2'si Tutuklandı. Erişim adresi: <https://www.memurlar.net/haber/854894/span-class-keyword-orman-span-span-class-keyword-yangini-span-cikarma-hazirliginda-olan-3-pkk-lidan-2-si-tutuklandi.html>
- [32] Yener Erköse, H. (2019). Basit Denetim Yeniden: Türkiye'de Tatil Köylerinde Emek Denetimi. *Çalışma ve Toplum*, 61(2), 1069-1092.
- [33] Turizm Ajansı (2019). İşte Türkiye'nin 2019 turist sayısı ve turizm geliri... Erişim adresi: <https://www.turizmajansi.com/haber/iste-turkiye-nin-2019-turist-sayisi-ve-turizm-geliri-h35213>
- [34] Memurlar (2019). Karadeniz'de, Son 2 Gündeki 58 Yangını, PKK Çıkarmış! Erişim adresi: <https://www.memurlar.net/haber/875244/karadeniz-de-son-2-gundeki-58-yangini-pkk-cikarmis.html>
- [35] Thompson, I., Mackey, B., McNulty, S., & Mosseler, A. (2009). Forest Resilience, Biodiversity, and Climate Change (Technical Series no. 43). Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal. <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-43-en.pdf>
- [36] Lindenmayer, D. B., Margules, C. R., & Botkin, D. B. (2000). Indicators of Biodiversity for Ecologically Sustainable Forest Management. *Conservation Biology*, 14(4), 941-950.
- [37] Alvey, A. A. (2006). Promoting and Preserving Biodiversity in The Urban Forest. *Urban Forestry & Urban Greening*, 5(4), 195-201.